

Politisk avstand ved sametingsvalg: En kartlegging av det samiske ideologiske landskapet i Norge¹

Johannes Bergh

Institutt for samfunnsforskning

Jo Saglie

Institutt for samfunnsforskning

Abstract: In this chapter, we explore the ideological and political landscape of Sámi electoral politics. Which ideological and political cleavages are important in Sámi politics, and how do these cleavages manifest themselves in voting patterns and party differences? We use the Sámi election surveys from 2013 to 2017. The analysis describes a Sámi political landscape with small ideological and political differences, where primarily the Progress Party stands out. Voters who favour this party are far from other party voters on the central issue of Sámi self-determination, and there is a mutually frosty relationship between Progress Party voters and other voters. On some issues, Conservative Party voters are in an intermediate position between the Progress Party voters and the rest, and voters for the *Nordkalottfolket* party also have a somewhat different profile. However, the differences between the remaining parties are less clear. This also applies to the two main competitors, the NSR and the Labour Party, and the political distances found in our survey questions cannot explain the pattern of coalition formation in the Sámi Parliament. The relatively small distances between the largest parties can be advantageous in dealing outwardly with the Norwegian state. Internally, however, small political distances can blur the political landscape in the eyes of the voters and make it difficult to choose between parties.

Keywords: Sámi politics, Sámi voters, indigenous politics, political distance, party choice

---

1 En tidligere versjon ble presentert på arbeidsgruppa «Politisk atferd» på Nasjonal fagkonferanse i statsvitenskap, Tromsø, 6.–8. januar 2020. Vi vil takke deltakerne for nyttige kommentarer.

Sitering av denne artikkelen: Bergh, J. & Saglie, J. (2021). Politisk avstand ved sametingsvalg: En kartlegging av det samiske ideologiske landskapet i Norge. I J. Saglie, M. Berg-Nordlie & T. Pettersen (Red.), *Sametingsvalg: Tilhørighet, deltakelse, partipolitikk* (Kap. 7, s. 181–204). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.137.ch7>
Lisens: CC BY-NC-ND 4.0

Introduksjon

Urfolks politiske representasjon kan analyseres fra to perspektiver, det eksterne og det interne. Mens det eksterne handler om urfolkernes forhold til statene de lever i, handler det interne om de politiske debattene som foregår blant medlemmene av et urfolk og om beslutningene som folket selv treffer. I mye av forskningen, både i Norge og internasjonalt, har det eksterne perspektivet stått sentralt. Felles for urfolk verden rundt er historiske og/eller nåværende erfaringer med marginalisering og undertrykkelse fra en dominerende stat som er opprettet av et annet folk – noe som regnes som et definatorisk kjennetegn ved urfolk (Berg-Nordlie et al., 2015, s. 9–11). Kampen for anerkjennelse og rettigheter skaper behov for å tale med én samlet stemme eksternt, noe som kan gjøre at det interne perspektivet kommer i skyggen. I Norge er kanskje forholdet til staten særlig sentralt, siden samisk politikk i Norge i mindre grad har dreid seg om å bygge opp separate samiske institusjoner, adskilt fra den norske staten. Strategien har ikke vært å bryte ut, men snarere det Eva Josefsen (2014) kaller «breaking in»: at Sametinget har søkt å få innpass i statlige, fylkeskommunale og kommunale beslutningsprosesser gjennom formaliserte samstyringsordninger.

Ser vi på ulike lands institusjoner for urfolks representasjon i det nasjonale politiske systemet, finner vi mange ulike løsninger (Robbins, 2015). I noen land, som USA og Canada, har urfolk først og fremst tilgang til nasjonale politiske beslutningsprosesser gjennom ikke-statlige interesseorganisasjoner. Andre steder, som i New Zealand, finnes reserverte plasser for urfolk i det nasjonale parlamentet. Også i Norge har ulike former for samisk representasjon blitt diskutert, inkludert samisk representasjon i de norske stortingspartiene, egne samiske valglistor eller partier og egne samiske plasser på Stortinget (Semb, 2014). I Norge, som i Sverige og Finland, har det likevel blitt slik at et samisk folkevalgt organ – Sametinget – er den sentrale institusjonen for samisk politisk representasjon.

Sametingsmodellen kan sies å forene eksterne og interne hensyn ved å gi rom for både enhet utad og mangfold innad. Gjennom flertallsbeslutninger eller kompromisser på Sametinget – en prosess som skal sikre demokratisk legitimitet – kommer det fram et offisielt samisk syn. Dette kan være en fordel for samene – men også for staten; som dermed får en

autorisert partner, eller en motpart, å forholde seg til. Samtidig ivaretar sametingsmodellen hensynet til et samisk mangfold. Nils Oskal (2003) peker på at urfolk ofte møter forventninger fra omverdenen om konformitet – om å passe inn i det som oppfattes som «autentisk» samisk. Han beskriver etableringen av Sametinget som en institusjonalisering av «retten til å være politisk uenige som samer og retten til å være forskjellige som samer» (Oskal, 2003, s. 337).

Med utgangspunkt i et internt perspektiv ser vi i dette kapitlet nærmere på forskjeller blant dem som er stemmeberettiget ved sametingsvalg: Hva skiller de ulike sametingspartienes og -listenes velgere? Et velfungerende demokrati, hvor velgerne deltar, er engasjerte og interesserte i politikk, trenger noen grad av motsetninger og politisk avstand. Hvis slike motsetninger ikke eksisterte – hvis borgere og parter var enige om det meste – så ville det ikke være noe grunnlag for å engasjere seg politisk eller for å delta i demokratiet. Ingenting ville da stå på spill. På den andre siden kan motsetningene og den politiske polariseringen bli for voldsomme, og gjøre det umulig å komme frem til kompromisser, og dermed gjøre det vanskelig å utforme politikk. Da fungerer heller ikke demokratiet særlig godt. Det kan derfor være et ideal å ha moderate politiske avstander.

Hva er situasjonen i så måte internt i det samiske demokratiet i Norge? Hvilke ideologiske og politiske motsetninger gjør seg gjeldende innenfor sametingspolitikken, og hvor store er de politiske avstandene? Vi er særlig interessert i endringer fra ett valg til det neste. Har avstandene og de politiske motsetningene blitt større eller mindre fra valget i 2013 til 2017? Vi benytter sametingsvalgundersøkelsene fra disse valgene som datamateriale. Dette materialet er nærmere beskrevet i kapittel 1.

Vi starter med å studere det politiske innholdet i forskjellene mellom partiene og listene som stiller til valg til Sametinget. Vi har i tidligere arbeider vist at det er særlig to skillelinjer som gjør seg gjeldende ved sametingsvalg: en motsetning som knytter seg til graden av samisk selvbestemmelse, og den tradisjonelle venstre–høyre-aksen som særlig kommer inn ved at de tradisjonelle norske politiske partiene stiller til valg ved sametingsvalg (Bergh & Saglie, 2011, 2015; Mörkenstam et al., 2017; Saglie et al., 2020). I dette kapitlet studerer vi velgernes plassering på disse ideologiske dimensjonene, forskjeller mellom de ulike partienes velgere

og hvordan dette har endret seg over tid. Vi ser dessuten på noen andre ideologiske/politiske spørsmål som representerer de viktigste skillelinjene ved nasjonale politiske valg i Norge. Spiller disse også en rolle ved sametingsvalg?

Deretter ser vi på velgernes oppfatninger av de ulike partiene og listene som stiller til valg. Er det slik at velgerne elsker sitt eget parti og hater alle andre? Trolig har velgerne varierende vurderinger av ulike partier; noen partier ligger nært hverandre, andre lenger unna. Det er særlig interessant å studere de to største partiene på Sametinget, NSR (Norske Samers Riksforbund) og Arbeiderpartiet. Hvor stor avstand – målt som gjensidig sympati/antipati – er det mellom partiene, og har det vært noen endring mellom valgene i 2013 og 2017?

Til slutt tar vi for oss velgerbevegelser mellom sametingsvalgene i 2013 og 2017. Får vi bekreftet bildet av nærhet/avstand mellom ulike partier som tegner seg i våre analyser, også når vi ser på hvilke partier som «bytter» på velgerne mellom disse valgene?

Skillelinjer ved sametingsvalg: Tidligere forskning

I analyser fra tidligere sametingsvalgundersøkelser (Bergh & Saglie, 2011, 2015; Mörkenstam et al., 2017) har vi tatt utgangspunkt i Lipset og Rokkans (1967) skillelinjeperspektiv. En skillelinje beskrives vanligvis som noe mer enn bare politiske forskjeller: det er snakk om sosiale og kulturelle motsetninger som også er grunnlag for en kollektiv identitet, og som er institusjonalisert gjennom dannelse av partier og andre organisasjoner (Bartolini & Mair, 1990, s. 198–204). Et hovedpoeng for Lipset og Rokkan er historiens betydning for dagens politikk. Selv om endringer har funnet sted, er europeiske partisystemer fortsatt preget av fortidas valg og alliansebygging. Lipset og Rokkan nevnte ikke urfolk, men de generelle perspektivene deres kan være nyttige også for å forstå urfolks partisystemer (Saglie et al., 2020; Falch & Selle, 2018, s. 157–164). Dette gjelder særlig konflikter knyttet til nasjonsbyggingsprosesser. Her har kampen stått mellom politiske eliter som søker å bygge en sentralisert nasjonalstat på den ene siden, og på den andre siden språklige og

kulturelle minoriteter som blir utsatt for denne politikken – og kjemper mot den.

I tidligere analyser har vi funnet at holdninger til samisk selvbestemmelse – målt blant annet gjennom holdninger til Sametingets innflytelse på ulike områder – skiller sametingspartienes velgere. Ut fra Lipset og Rokkans perspektiv kan dette forstås som en konsekvens av nasjonsbyggingsprosesser. Norsk nasjonsbygging har historisk betydd forforskning, og møtes nå av en nyere samisk nasjonsbyggingsprosess. Spørsmålet om hvor sterk den samiske selvbestemmelsen skal være, er det likevel ikke intern enighet om blant samene. Dette illustrerer også hvordan urfolks interne politikk ikke kan forstås løsrevet fra eksterne forhold; forholdet til statsmakten kan spille en sentral rolle også i intern politikk.

De to største partiene på Sametinget har historisk sett helt ulike utgangspunkter (se kapittel 1 for en nærmere beskrivelse av sametingspartiene og deres velgeroppslutning og representasjon). Selv om forskjellen i synet på samisk selvbestemmelse i dag kanskje ikke er så stor i praktisk politikk, kan den uansett komme til uttrykk i partienes retorikk (Gaski, 2008). NSR har representert samisk kulturell og politisk mobilisering, dels i opposisjon mot Arbeiderpartiet og dets politikk på nasjonalt og regionalt nivå. Riktignok var Finnmark Arbeiderparti i en tidlig fase knyttet til samebevegelsen, og den første samiske stortingsrepresentanten, Isak Saba, var Ap-mann fra Finnmark (Zachariassen, 2012). Tross dette kom særlig Finnmark Arbeiderparti etter hvert til å representerte en assimileringslinje fram til dets nyorientering på 1980-tallet (Minde, 2003; Falch & Selle, 2018, s. 51–60). Så må det sies at selv om NSR-velgerne er sterkere tilhengere av selvbestemmelse enn Ap-velgerne (målt som holdninger til en rekke spørsmål om Sametingets rolle og innflytelse), bør forskjellen ikke overdrives. I tidligere sametingsvalgundersøkelser er det ikke Aps velgere, men Fremskrittspartiets velgere som har vært motpolen til NSR i spørsmål om selvbestemmelse. Det er ikke overraskende, siden FrP ønsker å nedlegge Sametinget.

Venstre–høyre-aksen er et samlebegrep som kan fange opp mange motsetninger i samfunnet, men det sentrale innholdet i begrepene «venstre» og «høyre» gjenspeiler likevel Lipset og Rokkans arbeidsmarkedskonflikt. I de tidligere sametingsvalgundersøkelsene har vi sett at et

spørsmål om selv plassering på venstre–høyre-aksen skiller mellom velgerne til sametingspartiene. Dette er likevel først og fremst et resultat av de norske stortingspartienes deltakelse i sametingsvalg; vi ser for eksempel at Høyres velgere plasserer seg på høyresiden og Arbeiderpartiets til venstre. At det ble dannet en koalisjon der både Arbeiderpartiet og Høyre inngikk, illustrerer at venstre–høyre-aksen ikke framstår som et grunnleggende skille mellom partiene på Sametinget.

Vi har også sammenlignet skillelinjer ved sametingsvalg i Norge og Sverige (Mörkenstam et al., 2017; Saglie et al., 2020). Mens selvbestemmelse i mindre grad skiller sametingspartiene i Sverige, framstår motsetningen mellom *samer* i og utenfor samebyene som sentral i svensk samepolitikk. Også her er det snakk om en motsetning med dype historiske røtter, som kan føres tilbake til den svenske statens samepolitikk. Svenske riksdagspartier stiller ikke til sametingsvalg i Sverige, og venstre–høyre-dimensjonen skiller da heller ikke mellom sametingspartiene i Sverige.

En viktig forskjell mellom sametingsvalg og andre valg i Norge, er at det foregår langt større endringer i sammensetningen av velgermassen ved sametingsvalg. Det har blitt stadig flere registrerte velgere for hvert nye valg. Økningen har vært særlig sterk i Sør-Norge og i byene, slik at Indre Finnmark får en stadig mindre andel av de registrerte velgerne (Falch & Selle, 2018, s. 139–147; Pettersen & Saglie, 2019). Dette har ført til spørsmål om vi ser en samepolitisk maktforskyvning, og om det oppstår en samepolitisk skillelinje mellom *bysamer* og *samer* i det tradisjonelle bosetningsområdet. Så langt tyder lite på at dette har blitt en partipolitisert konflikt innad i samepolitikken. En gjennomgang av programmer til sametingsvalg viser at selv om *bysamene* har fått økt oppmerksomhet, er det ingen av de større listestillerne som utvetydig prioriterer enten *bysamer* eller *bygdesamer* (Pettersen & Saglie, 2019).

I de tidligere sametingsvalgundersøkelsene har vi først og fremst vært opptatt av grunnleggende politiske skillelinjer, i tradisjonen etter Lipset og Rokkan. Dette er fremdeles et tema i dette kapitlet, men her vil vi utvide dette perspektivet. Dette gjør vi på to måter.

For det første ser vi på politisk avstand mer generelt, og ikke bare ut fra politiske skillelinjer. Andre betraktninger enn de rent politiske og

ideologiske kan skape nærhet og avstand mellom partier. Vi analyserer derfor også velgernes sympati for ulike partier, og velgerbevegelser mellom partiene.

For det andre analyserer vi endringer fra ett valg til det neste, altså fra 2013 til 2017. Som nærmere beskrevet i kapittel 1, var det siste året før 2017-valget en turbulent periode på Sametinget. Et mindretallsråd fra NSR hadde ledet Sametinget i mesteparten av valgperioden, men ble felt av et mistillitsforslag i desember 2016. Mistillitsforslaget var omstridt. På den ene siden hadde NSR ikke maktet å samle tilstrekkelig støtte til sitt budsjettforslag, men på den andre siden ble det reist spørsmål ved om det var saklig grunn for et mistillitsforslag. En koalisjon av Arbeiderpartiet, Høyre og Árja overtok. Perioden fram til valget var preget av intern uro i Arbeiderpartiet, som endte med at den sittende sametingspresidenten, Vibeke Larsen, meldte seg ut av partiet. Hun fortsatte likevel som president i den samme koalisjonen, og stiftet et frittstående samisk sosialdemokratisk parti – Šiella – foran valget. Valgresultatet ga framgang for NSR, som etter valget dannet en flertallskoalisjon med Senterpartiet, Flyttamelista (Joh-tisápmelaččaid listu) og den sørsamiske lista Áarjel-Saemiej Gielh. Med en slik utvikling er det interessant å se hvordan avstandene og de politiske motsetningene utviklet seg fra valget i 2013 til 2017, og hvilken betydning utviklingen på Sametinget det siste året før valget kan ha hatt.

Ideologiske og politiske forskjeller i samepolitikken

Forskning om norsk rikspolitikk viser at avstanden mellom ulike politiske partiers velgere i hovedsak skyldes uenigheter om politikken innhold, om de politiske sakene og om ideologisk ståsted (Bergh & Aardal, 2019). Når det gjelder samepolitikken, har vi tidligere vist at særlig to ideologiske dimensjoner, eller skillelinjer, gjør seg gjeldende ved sametingsvalg. Velgerne har konsistente holdninger langs disse dimensjonene, de plasserer seg ulikt, og velgernes holdninger/plassering har betydning for hvordan de stemmer.

Den første skillelinjen er eksplisitt knyttet til samisk politikk, og handler om graden av selvbestemmelse i det samiske samfunnet. På den ene

siden står de velgerne og partiene som ønsker økt selvbestemmelse og økt makt og innflytelse til Sametinget. På den andre siden ønsker noen mindre grad av autonomi til Sametinget og det samiske samfunnet; noen tar til og med til orde for å legge ned Sametinget som institusjon.² Same-tingsvalgundersøkelsene inneholder en rekke spørsmål om slike temaer. Basert på seks av disse spørsmålene konstruerer vi en indeks fra 0 til 10, hvor høye verdier indikerer at man ønsker økt grad av samisk selvbestemmelse.³ Alle spørsmålene er med i undersøkelsen i 2013 og i 2017, noe som gjøre det mulig å studere endring mellom to valg.⁴ Indeksene har Cronbachs Alpha-verdier på 0,90 både i 2013 og i 2017. Det er en svært høy verdi (skalaen går fra 0 til 1), som indikerer at spørsmålene henger sammen og egner seg for å lage en indeks.

Den andre ideologiske skillelinjen er den tradisjonelle venstre–høyre-aksen, som jo henger nært sammen med stemmegivning i norsk rikspolitikk. Her benytter vi selvplassering på venstre–høyre-skalaen, som måles ved å stille følgende spørsmål: «I norsk politikk snakkes det gjerne om høyresiden og venstresiden. Hvor vil du plassere deg selv på en skala fra 0 til 10 der 0 betyr venstresiden og 10 betyr høyresiden?»

Velgernes gjennomsnittlige plassering på disse to dimensjonene, totalt sett og etter parti, presenteres i tabell 7.1. Sett under ett uttrykker de stemmeberettigede ved sametingsvalg et tydelig ønske om økt samisk selvbestemmelse, og de heller mot den politiske venstresiden. Når det gjelder førstnevnte indeks ser vi tydelige partipolitiske forskjeller. De som stemmer på NSR har den høyeste verdien på indeksen, og ønsker altså i særlig grad økt selvbestemmelse. Det er en signifikant forskjell til Aps velgere, men også de ønsker økt selvbestemmelse. Årja og Sps velgere heller også

2 Fremskrittspartiet har programfestet at Sametinget bør nedlegges; 14 prosent av de manntallsførte i 2017 var enige i dette standpunktet.

3 De seks spørsmålene, eller påstandene, som respondentene sa seg helt/delvis enig eller helt/delvis uenige i er: «Sametinget bør få økt innflytelse over kyst- og fjordfisket i samiske områder», «Stortinget bør kunne omgjøre Sametingets vedtak», «Bergverksindustri i samiske områder bør yte vederlag til det samiske samfunn», «Sametinget bør nedlegges», «Sametinget bør få mindre innflytelse over bruken av naturressurser i samiske områder» og «Sametinget bør få mindre innflytelse over Finnmarkseiendommen (FeFo)».

4 I tidligere publikasjoner har vi presentert sammenliknbare men ikke identiske versjoner av denne selvbestemmelsesindeksen, da vi i noen grad har hatt med spørsmål som bare er stilt i 2013 eller bare i 2017.

Tabell 7.1 Velgernes plassering på to ideologiske dimensjoner (0-10): selvbestemmelse (høy verdi= økt samisk selvbestemmelse) og venstre-høyre (høy verdi=høyre), etter stemmegivning i 2017. **Gjennomsnitt** (standardfeil)

	Selvbestemmelse	Venstre-høyre	N
Alle velgere	6,9 (0,09)	4,3 (0,08)	1030
Norske Samers Riksforbund (NSR)	8,5 (0,09)	3,5 (0,12)	363
Arbeiderpartiet	7,0 (0,19)	3,2 (0,15)	149
Árja	7,5 (0,27)	4,6 (0,32)	57
Senterpartiet	6,1 (0,37)	4,6 (0,29)	43
Fremskrittspartiet	2,5 (0,34)	8,1 (0,24)	58
Nordkalottfolket	5,1 (0,30)	5,1 (0,27)	77
Høyre	5,0 (0,49)	7,4 (0,34)	35
Andre	7,1 (0,29)	4,0 (0,27)	80
Stemte ikke	5,4 (0,32)	5,1 (0,29)	80

i samme retning på denne skalaen. Det er FrPs velgere som utmerker seg ved å være kritiske til selvbestemmelse. Motpolene på denne ideologiske skalaen er altså NSR og FrP. Velgerne til Høyre, Nordkalottfolket og de som satt hjemme ved 2017-valget ligger omtrent midt på skalaen.

Hvis vi sammenlikner med 2013 (tabell 7.2), ser vi at utviklingen har gått i retning av et ønske om økt selvbestemmelse. Endringen er på 0,4 skalaenheter på indeksen fra 0 til 10, og er statistisk signifikant. I perioden fra 2013 til 2017 vokste Sametingets valgmanntall med nesten 2000 personer, og som nevnt kom hoveddelen av økningen fra personer i Sør-Norge og i byene. Tilsiget av velgere som geografisk sett befinner seg langt fra Sametinget bidrar altså ikke til at ønsket om økt makt og innflytelse til dette organet samlet sett svekkes; snarere tvert imot. Endringen i retning av et ønske om økt selvbestemmelse ser ut til å fordele seg jevnt

mellom partiene, men er kun statistisk signifikant når vi ser på alle velgere under ett.

Når det gjelder venstre–høyre-aksen, så er altså velgerne totalt sett noe venstreorienterte, men dette totaltallet skjuler den betydelige variasjonen mellom de ulike partienes velgere. Velgerne til de norske politiske partiene skiller seg fra hverandre på en forutsigbar måte. Ap-velgerne ligger til venstre; Høyre- og FrP-velgerne ligger på høyresiden. De samiske listene avviker i liten grad fra gjennomsnittet for alle velgere på venstre–høyre-aksen, men det er grunn til å påpeke at NSR sine velgere ligger klart på venstresiden. Det er altså slik at begge de to hovedrivalene i det norske Sametingets partisystem har velgermasser som er til venstre for snittet, og det igjen av et snitt som er mer venstre- enn høyreorientert. Tabell 7.2 viser at det har vært en svak bevegelse mot venstresiden i hele velgermassen fra 2013 til 2017. Endringen mot venstre er størst blant NSR sine velgere, mens Fremskrittspartiets velgere har gått til høyre.

Tabell 7.2 Endring i velgernes plassering på selvbestemmelse- og venstre–høyre-skalaene fra 2013 til 2017. **Endring i gjennomsnitt*** (p-verdi)

	Selvbestemmelse	Venstre–høyre
Alle velgere	0,4 (0,00)	-0,2 (0,04)
Norske Samers Riksforbund (NSR)	0,2 (0,09)	-0,4 (0,03)
Arbeiderpartiet	0,3 (0,16)	0,0 (0,40)
Árja	0,5 (0,12)	-0,2 (0,36)
Senterpartiet	-0,2 (0,37)	-0,0 (0,39)
Fremskrittspartiet	0,5 (0,18)	0,9 (0,03)
Nordkalottfolket	0,4 (0,28)	0,3 (0,30)
Høyre	-0,1 (0,39)	-0,1 (0,39)
Andre	-0,0 (0,40)	-1,1 (0,01)
Stemte ikke	0,6 (0,10)	0,0 (0,40)

*Datagrunnlaget for beregning av endring i gjennomsnitt er tabell 7.1 og tabell 7.A i appendiks.

For å se nærmere på hva som skiller de politiske alternativene i samepolitikken, har vi også stilt noen utvalgte spørsmål som inngår i fem ideologiske dimensjoner fra norsk rikspolitik, slik de er definert av den norske valgundersøkelsen (se Aardal et al., 2019). Tanken er at hvert av disse spørsmålene skal brukes som indikatorer på en underliggende holdningsdimensjon. I hvilken grad disse sakene står på Sametingets dagsorden, er varierende, men spørsmålene gjør det mulig å sammenligne det samiske partisystemet med de ideologiske og partipolitiske motsetningene vi kjenner fra norsk rikspolitik.

I tabell 7.3 har vi beregnet opinionsbalanser for fem slike spørsmål, for hvert partis velgere. Dette er prosentandelen som sier seg enig i et utsagn, minus andelen som er uenig. Balansen kan altså variere fra 100 (alle er enige) til minus 100 (alle er uenige). I tabellen har hvert spørsmål fått et kortnavn, som er valgt slik at en positiv opinionsbalanse uttrykker en positiv holdning til innholdet i kortnavnet.

Tabell 7.3 Holdninger til norske politiske stridsspørsmål, etter stemmegivning. Opinionsbalanser¹

	Privatisering ²	Distrikts-Norge ³	Innvandrere ⁴	Kristne verdier ⁵	Miljøvern ⁶	N
Alle velgere	-34	75	3	-20	29	1005-1031
NSR	-51	78	23	-31	53	356-363
Arbeiderpartiet	-72	69	30	-33	31	146-149
Árja	-22	86	14	-24	8	55-57
Senterpartiet	-38	88	-9	-7	38	39-43
Fremskrittspartiet	60	70	-70	26	-49	57-58
Nordkalottfolket	-26	82	2	-23	22	72-76
Høyre	56	44	-35	3	-25	32-34

1. Prosentandel som er enig i påstanden, minus andelen som er uenig. Svaralternativer: Helt enig, nokså enig, både og, nokså uenig, helt uenig og vet ikke. Vet ikke og ubesvart er utelatt fra beregningene.

2. Mange offentlige aktiviteter kunne blitt utført både bedre og billigere, hvis de ble overlatt til private.

3. Politikere og byråkrater i Oslo forstår lite av det som skjer i Distrikts-Norge.

4. Flyktninger og innvandrere bør ha samme rett til sosialhjelp som nordmenn, selv om de ikke er norske statsborgere.

5. Vi bør satse på et samfunn der kristne verdier spiller en større rolle.

6. Det legges altfor liten vekt på miljøvern i dagens Norge.

Det første utsagnet i tabell 7.3 handler om privatisering, og representerer offentlig-privat-dimensjonen. Med andre ord fanger dette spørsmålet opp et sentralt element i venstre-høyre-aksen fra tabell 7.1, og partiene plasserer seg da også omtrent på samme måte. Arbeiderpartiets velgere

står lengst til venstre, fulgt av NSR, mens Fremskrittspartiet og Høyre er de eneste som plasserer seg på høyresiden. Selv om det er nyanseforskjeller mellom velgermassene til Ap og NSR, er det verdt å notere seg at de to store partiene har de velgerne som er mest kritiske til privatisering.

Påstanden om at politikere og byråkrater i Oslo forstår lite av det som skjer i Distrikts-Norge skal representere sentrum–periferi-dimensjonen. I en norsk sammenheng tilhører Sápmi periferien, så det er ikke overraskende at et stort flertall i alle partier – med delvis unntak for Høyre – sier seg enig i denne påstanden. Aller mest distriktsorienterte er Senterpartiets, Árjas og Nordkalottfolkets velgere, men dette er i stor grad et spørsmål som de samiske velgerne kan samle seg om.

Spørsmålet som skal fange opp innvandringsdimensjonen viser – ikke overraskende – at Fremskrittspartiets velgere skiller seg ut på den skeptiske siden. De andre partiene befinner seg nærmere sentrum, og det er Arbeiderpartiets velgere, fulgt av NSR, som i størst grad slutter opp om likebehandling av innvandrere og nordmenn.

I norsk rikspolitikkk – som i mange andre land – finnes en religiøs–sekulær dimensjon. Kristne verdier har gjennom tidene hatt stor betydning i det samiske samfunnet, blant annet gjennom læstadianismen. Religiøse spørsmål har imidlertid ikke spilt noen særlig rolle i sametingspolitikken. Resultatene viser at ingen partiers velgergrupper plasserer seg på ytterfløyene i dette spørsmålet, men det er Fremskrittspartiets velgere som i størst grad støtter kristne verdier. Arbeiderpartiet og NSR befinner seg på motsatt side.

Til slutt spørsmålet om det legges for lite vekt på miljøvern, som representerer vekst–vern-dimensjonen. Denne dimensjonen er ikke helt entydig i norsk rikspolitikkk, siden klimatiltak kan komme i konflikt med klassisk naturvern (Gullberg & Aardal, 2019). Også i en samisk sammenheng kan miljøvern gi litt ulike assosiasjoner. Vindkraft kan være klimavennlig, men også i strid med naturvern og ikke minst med reindriftnæringen. Noen kan assosiere miljøvern med kampen mot gruvedrift, mens andre kan tenke på restriksjoner på snøskuterkjøring eller vern av ulv og andre rovdyr. Uansett er det ikke overraskende at Fremskrittspartiets velgere i minst grad vil legge vekt på miljøvern, fulgt av Høyre. På motsatt fløy finner vi NSRs velgere, fulgt av Senterpartiet og

Arbeiderpartiet. Her finnes altså en forskjell mellom Arbeiderpartiets og NSRs velgere, der sistnevntes velgere i større grad vil legge vekt på miljøvern. Begge de to store partienes velgermasser tipper imidlertid i retning av at miljøvern må vektlegges mer.

At avstanden mellom NSR og Arbeiderpartiet ikke er så stor, gjenspeiler et gjennomgående funn ved alle spørsmålene i tabell 7.3: Det er vanskelig å se store forskjeller mellom velgerne til disse to hovedkonkurrentene. Det finnes nyanser, men forskjellene er ikke betydelige. I alle de fem spørsmålene er det snakk om gradsforskjeller, ikke at NSR og Ap plasserer seg på hver sin side av en politisk skillelinje.

Liker/likes ikke

Til nå har vi sett på den ideologiske avstanden og graden av polarisering i det samiske samfunnet. En annen innfallsvinkel er det man gjerne kaller «affektiv polarisering»: om man liker eller misliker et parti. Slike vurderinger kan være baserte på ideologi, men kan også handle om følelser, vurderinger av personer eller andre ting.

Vi ba velgere plassere partier på en skala fra -5 (misliker sterkt) til +5 (liker svært godt).⁵ Tabell 7.4 viser gjennomsnittsverdier på disse skalaene. Den øverste raden viser gjennomsnitt for hvert parti, blant alle stemmeberettigede ved sametingsvalget i 2017. Tallene viser altså hvor godt likt hvert enkelt parti er.⁶ Velgernes syn på det partiet de stemte på kommer fram i de skyggelagte feltene, diagonalt i tabellen. Spørsmålet gjaldt partier og lister som stiller til sametingsvalg, men velgernes vurdering av de fire sametingspartiene som også stiller til stortingsvalg vil trolig også være preget av deres syn på partiet i riks- og lokalpolitikken.

For det første ser vi, ikke overraskende, at velgerne likte det partiet de faktisk stemte på. Slik sett er forskjellen mellom partiene liten: oppslutningen om eget parti varierer mellom 3,3 (Ap) og 3,9 (NSR). Ingen velgere

5 Vi ba velgerne om å vurdere 7 partier. Dette var de partiene som stilte lister i flere kretser og som var representert på Sametinget i valgperioden 2013–2017. I tillegg tok vi med Šiella, som den sittende sametingspresidentens parti. Dette innebærer at Senterpartiet ikke er blant de partiene som velgerne fikk vurdere.

6 Standardfeilen i parentes under viser hvor presist dette estimatet er. En tommelfingerregel er at feilmarginen er +/- 2*standardavviket (pluss/minus to standardavvik).

er altså mer glade i eget parti enn de som stemte på NSR i 2017. NSR er også samlet sett det mest populære partiet. Det er kanskje ikke så rart, når dette partiet også får flest stemmer.

Tabell 7.4 Vurdering av partier/liste som stiller til valg ved sametingsvalg på en skala fra –5 (misliker sterkt) til +5 (liker svært godt), etter stemmegivning ved sametingsvalget i 2017.*
Gjennomsnitt (standardfeil)

	Vurdering av følgende partier:							
	NSR	Ap	Árja	FrP	NKF	Høyre	Šiella	N
Alle velgere	1,3 (0,10)	-0,1 (0,09)	0,2 (0,07)	-2,7 (0,10)	-0,2 (0,08)	-1,0 (0,08)	-0,7 (0,07)	990-1013
Norske Samers Riksforbund (NSR)	3,9 (0,07)	-0,8 (0,13)	0,3 (0,10)	-3,9 (0,12)	-0,8 (0,12)	-1,6 (0,12)	-0,7 (0,12)	358-368
Arbeiderpartiet	-0,1 (0,22)	3,3 (0,16)	0,0 (0,17)	-3,7 (0,18)	-0,2 (0,18)	-1,5 (0,20)	-0,9 (0,18)	137-147
Árja	-0,1 (0,36)	-0,2 (0,35)	3,6 (0,21)	-2,9 (0,37)	0,3 (0,28)	-1,3 (0,30)	-0,6 (0,28)	55-57
Senterpartiet	0,2 (0,35)	-0,2 (0,31)	-0,4 (0,24)	-2,3 (0,43)	-0,5 (0,31)	-1,4 (0,33)	-0,8 (0,26)	41-43
Fremskrittspartiet	-1,6 (0,36)	-1,6 (0,32)	-1,2 (0,30)	3,7 (0,24)	-0,5 (0,32)	0,9 (0,30)	-1,5 (0,34)	53-56
Nordkalottfolket	-0,9 (0,28)	-0,2 (0,26)	-0,1 (0,21)	-1,6 (0,37)	3,7 (0,20)	-0,6 (0,27)	-0,5 (0,18)	71-75
Høyre	-0,6 (0,43)	-0,9 (0,38)	-0,4 (0,30)	-0,5 (0,54)	-0,1 (0,29)	3,6 (0,32)	-0,4 (0,32)	34-35

*Spørsmål: «Vi vil gjerne vite i hvilken grad du liker eller misliker noen av de politiske partiene eller listene som stiller til valg ved sametingsvalget i flere kretser. Hvor vil du plassere de ulike partiene på skalaen nedenfor?»

For det andre ser vi at Fremskrittspartiet er det mest upopulære partiet, samlet sett. Mange velgere har sterke meninger om FrP, både i nasjonal norsk politikk og i forbindelse med samisk politikk. FrPs ønske om å legge ned Sametinget møter motstand blant mange som er innført i Sametingets valgmannstall. Dette gir seg utslag i en lav gjennomsnittsscore blant alle velgere under ett (-2,7). NSR-velgerne er svært kritiske til FrP, og gir partiet en score på -3,9, men dette mønsteret finner vi igjen i de fleste partienes velgergrupper. I alle partier inntar Fremskrittspartiet en klar sisteplass, unntatt blant egne velgere og blant Høyre-velgerne (som vurderer FrP omtrent på linje med de andre partiene). Disse negative følelsene blir

gjengjeldt: FrP-velgerne vurderer alle de andre partiene negativt, bortsett fra Høyre. Både NSR, Arbeiderpartiet, Árja og Šiella får en score lavere enn minus 1.

Et tredje hovedinntrykk er at mens de fleste liker eget parti og misliker Fremskrittspartiet, så stiller de seg ganske nøytralt til de øvrige partiene. Alle andre partier blir stort sett plassert nær midten på skalaen, mellom pluss 1 og minus 1. Høyre bryter likevel med dette mønsteret, ved å få en score lavere enn minus 1 både i NSR, Arbeiderpartiet, Árja og Senterpartiet. Ut fra velgernes partisympatier ligger dermed Høyre i en mellomposisjon mellom Fremskrittspartiet og resten. Høyre er bedre likt av FrP og dårligere likt av hovedtyngden av partier, samtidig som Høyre-velgerne ikke synes FrP er verre enn de andre partiene.

Ser vi på forholdet mellom de to største partiene, ser vi at NSR-velgerne i snitt er mer negative enn positive til Arbeiderpartiet. Arbeiderpartiets velgere er nøytrale til NSR;⁷ de er altså verken positive eller negative. Det er altså en moderat distanse mellom de to største partienes velgere. Spørsmålet er om dette er en reaksjon på begivenheter i valgperioden, for eksempel på dramaet rundt skiftet av sametingsråd ved årsskiftet 2016/2017, eller om dette er mer stabile avstander.

Tabell 75 viser *endring* i vurdering av ulike partier fra 2013 til 2017.⁸ Et tall større enn null betyr at et partis velgere vurderer et bestemt parti mer positivt i 2017 enn de gjorde i 2013, mens et negativt tall betyr at dette partiet er blitt dårligere likt. Her har vi bare med vurderingen av de partiene vi stilte spørsmål om i 2013, som altså var NSR, Ap, Árja, FrP og Høyre. Et hovedfunn er at velgerne har blitt mer positive til NSR og mer negative til Ap i denne perioden. Særlig har NSR-velgerne blitt mer negativt innstilt til Arbeiderpartiet. Avstanden mellom de to største partiene på Sametinget har altså økt i perioden fra 2013 til 2017. Velgernes vurderinger av Árja har også blitt merkbart mer kritiske. NSR og Senterpartiets velgere har blitt mer skeptiske til Árja, mens Árijas egne velgere har en mer negativ vurdering av NSR i 2017 enn i 2013. Her har altså også de politiske avstandene økt, kanskje som et resultat av konfliktene rundt

7 Verdien $-0,1$ er ikke statistisk signifikant forskjellig fra 0.

8 P-verdiene i parentes viser om endringen er statistisk signifikant forskjellig fra 0. Verdier som er mindre enn 0,05 regnes som statistisk signifikante.

Tabell 7.5 Endring i vurdering av partier/lister som stiller til valg ved sametingsvalg fra 2013 til 2017. **Endring i gjennomsnitt*** (p-verdi)

	Vurdering av følgende partier:					
	NSR	Ap	Årja	FrP	Høyre	
Alle velgere	0,3 (0,03)	-0,4 (0,00)	-0,3 (0,01)	0,2 (0,06)	-0,1 (0,31)	
Stemte ved sametingsvalget 2017:	Norske Samers Riksforbund (NSR)	0,1 (0,18)	-0,7 (0,00)	-0,5 (0,00)	0,5 (0,00)	0,1 (0,32)
	Arbeiderpartiet	-0,3 (0,22)	-0,1 (0,32)	0,0 (0,40)	0,4 (0,06)	0,1 (0,34)
	Årja	-1,2 (0,01)	0,3 (0,32)	-0,3 (0,22)	0,7 (0,12)	0,0 (0,39)
	Senterpartiet	-0,1 (0,40)	-0,6 (0,18)	-1,7 (0,00)	0,8 (0,14)	0,0 (0,40)
	Fremskrittspartiet	0,4 (0,28)	-0,1 (0,39)	0,4 (0,27)	0,6 (0,09)	-0,4 (0,28)
	Nordkalottfolket	0,3 (0,32)	-0,3 (0,27)	0,0 (0,40)	0,8 (0,09)	0,2 (0,33)
	Høyre	-0,6 (0,24)	-0,2 (0,37)	-0,3 (0,33)	1,1 (0,13)	0,0 (0,40)

* Tallgrunnlaget for endringene er tabell 7.4 og tabell 7.B i appendiks.

hvilke partier som skulle danne sametingsråd ved årsskiftet 2016/2017 (se en nærmere omtale i kapittel 1).

Velgeroverganger

Politisk avstand i det samepolitiske landskapet kan altså måles gjennom ideologiske og holdningsmessige forskjeller, samt gjennom velgernes syn på de ulike partiene/listene som stiller til valg. En tredje måte å studere dette på, er gjennom velgerbevegelser. Vi forventer at velgerovergangene fra 2013 til 2017 er et uttrykk for avstand/nærhet mellom partiene; at de største velgerovergangene skjer mellom partier som står nært hverandre. I tillegg er disse overgangene interessante i seg selv, som en forklaring på valgresultatet i 2017. Vi har imidlertid ikke paneldata (der de samme personene blir spurt på to tidspunkter), så denne analysen bygger på hva velgerne sier at de stemte på ved forrige valg. Her ligger en feilkilde, siden man ikke alltid husker korrekt hva man stemte ved forrige valg.

Tabell 7.6 Hvor gikk 2013-velgerne? (prosent)

Parti 2017	Parti 2013									
	NSR	Ap	Árja	Sp	FrP	NKF	H	Andre	Stemte ikke	Ikke stemmerett
NSR	65	8	16	3	0	3	7	17	10	25
Ap	2	50	5	17	0	0	0	4	5	12
Árja	5	3	35	12	2	0	5	5	4	7
Sp	3	5	0	47	7	10	3	2	4	2
FrP	1	0	0	0	50	8	8	2	5	5
NKF	1	2	1	5	4	74	2	1	3	8
H	1	2	0	0	5	0	65	4	4	0
Andre	7	5	13	0	7	5	0	42	6	19
Stemte ikke	15	24	30	16	26	0	10	24	59	21
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	282	165	44	21	48	35	30	53	142	55

I tabell 7.6 tar vi utgangspunkt i hva velgerne stemte ved valget i 2013. For eksempel viser den første kolonnen hvordan de som stemte NSR i 2013, stemte i 2017. Her var det et klart flertall, 65 prosent, som valgte samme parti i 2017. I diagonalen fra øverste venstre hjørne og nedover mot høyre finner vi andelen av hvert partis 2013-velgere som holdt fast ved samme parti i 2017. Dette tallet (med uthevet skrift) viser altså velgernes lojalitet til det enkelte parti.

Nordkalottfolkets (NKF) velgere utviste mest lojalitet til sitt parti, mens NSRs og Høyres velgere også er blant de mest lojale. De som stemte Árja i 2013 utviste lite lojalitet (35 prosent) til det samme partiet i 2017. Arbeiderpartiet hadde heller ikke spesielt lojale velgere ved dette valget. Kun halvparten av de som stemte Ap i 2013 holdt fast på partiet i 2017. Variasjonsbredden i velgernes lojalitet ved sametingsvalg er sammenliknbar med tilsvarende tall ved stortingsvalg. Nesten en fjerdedel (24 prosent) av Aps 2013-velgere valgte å sitte hjemme i 2017. Både Ap, Árja og FrPs velgere ser ut til å ha blitt demobiliserte i perioden fra 2013 til 2017. Disse partiene mistet mange velgere til hjemmesittergruppen. Ap og Árja mistet også en del av sine velgere (henholdsvis 8 og 16 prosent) til NSR.

Kombinasjonen av demobilisering og overgang til NSR blant velgerne hos Árja og Ap kan være i alle fall delvis en konsekvens av konfliktene

på Sametinget 2016–2017, der Árja og Ap tok over «regjeringsmakta» fra NSR (se kapittel 1). Ifølge disse dataene opplevde også Senterpartiet en viss demobilisering av gamle velgere (47 prosent lojalitet), men de mottok til gjengjeld nye velgere fra Ap og Árja. Her er det snakk om altså snakk om en viss grad av velgerutskifting hos Sp, som til syvende og sist gjorde et godt sametingsvalg i 2017, og gikk fra null til to representanter. Senterpartiets framgang i sametingsvalget 2017 kan ses i sammenheng med partiets generelle vekst i norsk politikk, og at partiet også ved stortingsvalget tok mange velgere fra Arbeiderpartiet, men vi kan altså ikke se bort fra at begivenhetene på Sametinget 2016–2017 også har spilt en rolle.

Blant de som ikke var stemmeberettigede i 2013, altså de som ble innskrevet i manntallet i perioden 2013–2017, er NSR det klart mest populære partiet, samt andre-gruppen. Noen mulige forklaringer på at NSR er populært hos førstegangselgere er at de som ledende parti på Sametinget over lang tid framstår som et slags *default*-parti, et trygt valg, blant en del nye velgere. Det spiller nok også inn at NSR og dets lokale aktivister er godt synlige i lokale samiske miljøer pga. dobbeltrollen som både parti og sentral samisk kulturorganisasjon (jf. Selle og Strømsnes' kapittel 4).

Alt i alt får vi bekreftet bildet av at velgerne beveger seg mellom partier som ligger nære hverandre: en del av de største bevegelsene har skjedd mellom NSR, Ap, Sp og Árja. Det er også betydelige bevegelser inn og ut av hjemmesittergruppen. Samtidig er det en betydelig gruppe som oppgir at de er hjemmesittere ved begge valg. Man kunne tro at permanente hjemmesittere ville være sjeldne i et system der man må registrere seg for å kunne stemme, men slik er det altså ikke – som vi går nærmere inn på i kapittel 6.

Avslutning: Det samepolitiske landskapet

Analysene i dette kapitlet tegner et bilde av et sametingspolitisk landskap der det først og fremst er Fremskrittspartiet som skiller seg ut. Partiets velgere står langt fra de andre partiene i et helt sentralt spørsmål som samisk selvbestemmelse, og det er også et gjensidig kjølig forhold mellom FrP-velgerne og de andre velgerne. Dette er på ingen måte overraskende, siden Fremskrittspartiet med sin samepolitikk stiller seg i opposisjon til

alle andre partier, blant annet med sitt standpunkt om at Sametinget bør nedlegges. Men som nevnt innledningsvis trenger et demokrati et element av motsetninger og politisk avstand. Slik sett bidrar Fremskrittspartiet til å tydeliggjøre at ulike standpunkter finnes. Videre viser Fremskrittspartiets tilstedeværelse at det sametingspolitiske systemet er inkluderende, og har rom for dem som avviser hele samepolitikkenes grunnlag.

Når det gjelder venstre–høyre-plassering og holdninger til privatisering, står Høyre- og FrP-velgerne nært hverandre, og utgjør slik sett en slags borgerlig blokk. Men i det viktige spørsmålet om selvbestemmelse, og i gjensidig sympati, befinner Høyres velgere seg i en mellomposisjon mellom FrP og resten av partiene. At Høyre står nært Fremskrittspartiet i tradisjonelle venstre–høyre-spørsmål, men fjernere i en del andre saker, stemmer overens med Høyres plassering i norsk rikspolitikk. Noen borgerlig blokk i sametingspolitikken kan vi likevel ikke snakke om, i motsetning til rikspolitikken, siden selvbestemmelse er så viktig i samepolitikken – og venstre–høyre-aksen tilsvarende mindre viktig. Ut fra våre data kan vi ikke kartlegge hvilken rolle rikspolitiske forhold har hatt for sametingsvelgernes holdninger og vurderinger. Det kan likevel være grunn til å tro at norsk rikspolitikk spiller inn for velgernes vurdering av de fire stortingspartiene. I Høyres tilfelle kan dette være særlig viktig, siden partiet er et stort regjeringsparti i rikspolitikken og et mindre parti i samepolitikken.

Nordkalottfolkets velgere har også en noe avvikende profil sammenliknet med hovedtyngden av partier. Det gjelder først og fremst selvbestemmelsesdimensjonen, der partiet inntar en mellomposisjon mens hovedtyngden av partiene vil gå lenger i retning av selvbestemmelse. Det stemmer godt overens med at partiet profilerer seg som representant for den blandingen mellom tre folk som bor på Nordkalotten – samer, kvenner og nordmenn – heller enn det spesifikt samiske. Ser vi på andre politiske saker, og på sympatiforholdet mellom partiene, skiller imidlertid ikke Nordkalottfolket seg særlig ut.

Ser vi på avstanden mellom hovedtyngden av partier og lister, blir forskjellene mindre tydelige. Det gjelder blant annet de to hovedkonkurrentene NSR og Arbeiderpartiet. Velgerundersøkelsen peker riktignok på noen forskjeller, som ikke er overraskende ut fra partienes politikk.

NSR-velgerne framstår som sterkere tilhengere av samisk selvbestemmelse og av miljøvern, mens Ap-velgerne er noe sterkere motstandere av privatisering. Men selv om vi kan skille partienes velgere på noen områder er dette snakk om gradforskjeller, og ikke spørsmål der Sametingets to dominerende partier står på hver sin side i den politiske kampen. Felles for NSR og Ap er at hovedtyngden av velgerne står til venstre for sentrum, både når vi ser på velgernes selv plassering på venstre–høyre-aksen og i det konkrete spørsmålet om privatisering.

Senterpartiets og Árjas velgere befinner seg heller ikke langt unna Arbeiderpartiet og NSR. I norsk rikspolitik er Senterpartiet utkantens forsvarer, men dette er mindre relevant i en samisk sammenheng, der motstand mot sentralisering og Oslo-dominans er mer av et politisk fellesgods. Árjas politiske utgangspunkt har mye til felles med Senterpartiet, og da partiet ble stiftet i 2009 var kampen for små grender og samiske bygdesamfunn en kjernesak. Partiprogrammene viser imidlertid at selv om dette fortsatt er en viktig sak, vil Árja nå – i likhet med de andre samiske partiene – arbeide både for bygdesamfunn og bysamer (Pettersen & Saglie, 2019).

Kan så resultatene våre kaste lys over koalisjonsdannelse på Sametinget? Omstendighetene rundt skiftet av sametingsråd ett år før valget har trolig satt spor hos velgerne, i form av mindre gjensidig sympati mellom NSR på den ene siden og Arbeiderpartiet og Árja på den andre. Selv om vi ikke kan fastslå nøyaktig hva årsakene til utviklingen i sympati for partiene er, så er resultatene våre i hvert fall forenlige med en slik tolkning. Velgerbevegelsene tyder på at det var NSR som tjente på denne konflikten – og på de etterfølgende stridighetene innad i Arbeiderpartiet. Det kan også virke som at Senterpartiet tjente på at mange av Aps og Árjas velgere så seg om etter alternativer.

Materialet vårt gir derimot få svar på spørsmålet om det holdningsmessige eller ideologiske grunnlaget for koalisjonsdannelsen. Etter valget i 2017 ble en koalisjon av Arbeiderpartiet, Høyre og Árja avløst av en koalisjon av NSR, Senterpartiet, Flyttsamelisten og ÅSG. Dette er ikke koalisjoner som umiddelbart kunne forutses ut fra våre holdningsspørsmål. Det kan selvsagt tenkes at svaret ligger i politiske saker som ikke fanges opp av våre spørsmål, men svaret må kanskje også søkes i andre forhold enn politisk avstand. I et partisystem med to store og mange små partier

kan koalisjonsdannelsen få sin egen dynamikk. Ett av de to partiene vil utgjøre kjernen i koalisjonen, og trenger så å samle tilstrekkelig støtte fra de mindre partiene for å danne flertall.

Som nevnt har vi i dette kapitlet hatt et internt perspektiv på samepolitikken. De relativt små avstandene mellom de største partiene kan være en styrke utad, i forhold til staten og det norske storsamfunnet for øvrig. Det gir et ganske stabilt hovedgrunnlag for samepolitikken, selv om maktforholdene på Sametinget endres.

Internt kan imidlertid små politiske avstander være problematiske, hvis utfallet er et utydelig politisk landskap. Hvis partiene blir for like, hvordan skal velgerne treffe et begrunnet valg? Et svar kan være at samepolitikken (for dem som ikke er enige med Fremskrittspartiet) får et preg av valenspolitikk (Stokes, 1992), der kampen ikke står om hvilke mål man skal nå, men om hvem som anses å ha best gjennomføringskraft til å nå allment aksepterte mål. Videre kan personlig kjennskap til kandidatene ha betydning. Selv om Sápmi er stort i areal, er den samiske velgerskaren tallmessig liten – slik at flere velgere har slik personlig kjennskap til kandidater. Et uoversiktlig landskap kan likevel skape problemer for nye velgere – særlig for dem med svakere tilknytning til det samiske samfunnet. Manglende mediedekning av samepolitikken (se kapittel 8 og 9) gjør ikke saken enklere.

Referanser

- Bartolini, S. & Mair, P. (1990). *Identity, competition and electoral availability*. Cambridge University Press.
- Berg-Nordlie, M., Saglie, J. & Sullivan, A. (2015). Introduction: Perspectives on indigenous politics. I M. Berg-Nordlie, J. Saglie & A. Sullivan (Red.), *Indigenous politics: Institutions, representation, mobilisation* (s. 1–21). ECPR Press.
- Bergh, J. & Saglie, J. (2011). Stemmegivning ved sametingsvalg: Selvbestemmelse som skillelinje. I E. Josefsen & J. Saglie (Red.), *Sametingsvalg: Velgere, partier, medier* (s. 138–158). Abstrakt.
- Bergh, J. & Saglie, J. (2015). Partisystem og skillelinjer i samepolitikken. I B. Bjerkli & P. Selle (Red.), *Samepolitikken utvikling* (s. 225–248). Gyldendal Akademisk.
- Bergh, J. & Aardal, B. (Red.). (2019). *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017*. Cappelen Damm Akademisk.
- Falch, T. & Selle, P. (2018). *Sametinget. Institusjonalisering av en ny samepolitikk*. Gyldendal Akademisk.

- Gaski, L. (2008). Contesting the Sami polity: Discursive representations in the Sami electoral campaign in 2005. *Acta Borealia*, 25(1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/08003830802302836>
- Gullberg, A. T. & Aardal, B. (2019). Is climate change mitigation compatible with environmental protection? Exploring voter attitudes as expressed through «old» and «new» politics in Norway. *Environmental Policy and Governance*, 29(1), 67–80. <https://doi.org/10.1002/eet.1844>
- Josefsen, E. (2014). *Selvbestemmelse og samstyring: En studie av Sametingets plass i politiske prosesser i Norge* [Doktoravhandling, UiT Norges arktiske universitet]. UiT Munin. <https://hdl.handle.net/10037/7089>
- Lipset, S. M. & Rokkan, S. (1967). Cleavage structure, party systems, and voter alignments: An introduction. I S. M. Lipset & S. Rokkan (Red.), *Party systems and voter alignments* (s. 1–64). The Free Press.
- Minde, H. (2003). Urfolksoffensiv, folkerettsfokus og styringskrise: Kampen for en ny samepolitikk 1960–1990. I B. Bjerkli & P. Selle (Red.), *Samer, makt og demokrati* (s. 87–123). Gyldendal Akademisk.
- Mörkenstam, U., Bergh, J., Nilsson, R., Saglie, J. & Svensson, R. (2017). Politiska skiljelinjer i den samiska väljarkåren i Norge och Sverige. I E. Josefsen, U. Mörkenstam, R. Nilsson & J. Saglie (Red.), *Ett folk, ulike valg. Sametingsvalg i Norge og Sverige* (s. 195–219). Gyldendal Akademisk.
- Oskal, N. (2003). Samisk offentlighet og demokrati på norsk. I B. Bjerkli & P. Selle (Red.), *Samer, makt og demokrati* (s. 318–337). Gyldendal Akademisk.
- Pettersen, T. & Saglie, J. (2019). Hand i hand? Om bysamer som tema i valgprogram ved sametingsvalg i Norge 2009–2017. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 35(3), 115–140. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2936-2019-03-01>
- Robbins, J. (2015). Indigenous political representation in liberal-democratic countries: A comparative analysis. I M. Berg-Nordlie, J. Saglie & A. Sullivan (Red.), *Indigenous politics: Institutions, representation, mobilisation* (s. 61–95). ECPR Press.
- Saglie, J., Mörkenstam, U. & Bergh, J. (2020). Political cleavages in indigenous representation: The case of the Norwegian and Swedish *Samediggis*. *Nationalism and Ethnic Politics*, 26(2), 105–125. <https://doi.org/10.1080/13537113.2020.1754555>
- Semb, A. J. (2014). Ett folk? Samenes plass. I H. M. Narud, K. Heidar & T. Grønlie (Red.), *Stortingets historie 1964–2014* (s. 257–271). Fagbokforlaget.
- Stokes, D. (1992). Valence politics. I D. Kavanagh (Red), *Electoral politics* (s. 141–164). Clarendon Press.
- Zachariassen, K. (2012). *Samiske nasjonale strategar. Samepolitikk og nasjonsbygging 1900–1940: Isak Saba, Anders Larsen og Per Fokstad*. ČálliidLágáduš.
- Aardal, B., Bergh, J. & Haugsgjerd, A. (2019). Politiske stridsspørsmål, ideologiske dimensjoner og stemmegivning. I J. Bergh & B. Aardal (Red.), *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017* (s. 44–80). Cappelen Damm Akademisk.

Appendiks

Tabell 7.A Velgernes plassering på to ideologiske dimensjoner (0-10): selvbestemmelse (høy verdi= økt samisk selvbestemmelse) og venstre-høyre (høy verdi=høyre), etter stemmegivning i 2013. **Gjennomsnitt** (standardfeil)

	Selvbestemmelse	Venstre-høyre	N
Alle velgere	6,4 0,08	4,6 0,07	1340
Norske Samers Riksforbund (NSR)	8,3 0,09	3,8 0,12	344
Arbeiderpartiet	6,7 0,15	3,2 0,13	226
Árja	7,0 0,22	4,7 0,22	108
Senterpartiet	6,3 0,36	4,6 0,27	45
Fremskrittspartiet	2,0 0,26	7,2 0,28	70
Nordkalottfolket	4,7 0,30	4,8 0,29	66
Høyre	5,1 0,38	7,5 0,25	49
Andre	7,1 0,23	5,0 0,25	110
Stemte ikke	4,8 0,21	5,0 0,22	172

Tabell 7.B Vurdering av partier/liste som stiller til valg ved sametingsvalg på en skala fra –5 (misliker sterkt) til +5 (liker svært godt), etter stemmegivning ved sametingsvalget i 2013.
Gjennomsnitt (standardfeil)

		Vurdering av følgende partier:					N
		NSR	Ap	Árja	FrP	Høyre	
Stemte ved sametingsvalget 2017:	Alle velgere	1,0 (0,08)	0,3 (0,08)	0,5 (0,07)	-2,9 (0,08)	-0,9 (0,07)	1274-1329
	Norske Samers Riksforbund (NSR)	3,8 (0,08)	-0,1 (0,14)	0,9 (0,13)	-4,3 (0,09)	-1,7 (0,14)	321-344
	Arbeiderpartiet	0,2 (0,18)	3,4 (0,12)	0,0 (0,15)	-4,1 (0,12)	-1,6 (0,16)	220-230
	Árja	1,1 (0,25)	-0,5 (0,25)	3,8 (0,11)	-3,6 (0,22)	-1,2 (0,25)	108-111
	Senterpartiet	0,2 (0,50)	0,5 (0,40)	1,3 (0,35)	-3,2 (0,39)	-1,4 (0,43)	38-41
	Fremskrittspartiet	-2,0 (0,36)	-1,5 (0,38)	-1,6 (0,34)	3,1 (0,27)	1,3 (0,30)	66-68
	Nordkalottfolket	-1,1 (0,27)	0,1 (0,24)	-0,1 (0,22)	-2,4 (0,31)	-0,8 (0,26)	62-66
	Høyre	0,0 (0,43)	-0,7 (0,41)	-0,1 (0,36)	-1,5 (0,44)	3,6 (0,23)	46-48
	Andre	0,9 (0,27)	-0,8 (0,25)	0,4 (0,24)	-3,0 (0,28)	-0,6 (0,24)	109-111
	Stemte ikke	-0,6 (0,18)	0,0 (0,18)	-0,4 (0,16)	-1,7 (0,22)	-0,6 (0,19)	162-171